

Cercle Benelux d'Histoire de la Pharmacie

Kring voor de Geschiedenis van de Pharmacie in Benelux

BULLETIN No. 26

J U L I 1 9 6 1

Redacteurs	{	Apoth. P. vande Vyvere, Brugge
Rédaction		Dr. D. A. Wittop Koning, Amsterdam

INHOUD - SOMMAIRE : G. J. Rehm, De Bredase Apothekers van de 15e tot
het begin van de 19e eeuw. p.l.

Dr. D. A. Wittop Koning, Gapers

omslag.

DE BREDASE APOTHEKERS van de 15e- tot het begin van de 19e eeuw
door G. J. REHM
(Vervolg van Bulletin No. 25)

In mei 1764 verhuisde hij met zijn apotheek naar het huis „den Arent”, nadat het huis „de Wereld” in april van dat jaar door notaris J. H. Roelants publiek was geveild ¹⁾. Het was op die veiling niet van de hand gegaan, pas in het begin van 1770 werd het onderhands voor f 3510,— verkocht. Met dit bedrag werd de schuld van f 2500,— afgelost ²⁾.

In 1783 werd hij van stadswege betaald voor de levering van geneesmiddelen aan zieke armen ³⁾.

Tussen 1752 en 1766 werden acht kinderen van het echtpaar in de R.K. kerk aan de Waterstraat te Breda gedoopt. Drie van deze kinderen overleden op jeugdige leeftijd, een van zijn vier zonen, t.w. Joannes Maximilianus Hypolithus, werd apotheker.

Ambrosius overleed kort na 1793 ⁴⁾. De apotheek werd niet door zijn weduwe voortgezet, zij overleed 13 april 1811 in het bovengenoemde huis als rentenierster ⁵⁾.

Joannes Maximilianus Hypolithus Simon werd op 14 juli 1755 te Breda in de R.K. kerk aan de Waterstraat gedoopt, als zoon van de bovengenoemde apotheker Ambrosius Simon.

Op een publieke verkoping in februari en maart 1790 kocht hij voor f 4410,— het huis, poortkamer, pleintje en achterkamer „de Watermolen” aan de oostzijde van de Grote Markt (= thans 48). Het was uit twee woningen samengetrokken. Hij kon het aanvaarden m.i.v. 1 mei 1790 en werd er op 22 april 1790 in gevent. Hij betaalde toen gelijk de helft van de koopsom ⁶⁾.

Nadat hij aldus een huis verworven had, huwde hij in juni 1790 te Turnhout met Cornelia Ludovica Liebrechts, een dochter van wijlen Cornelis Francis Liebrechts en Maria Theresia Claessens.

Voor het huwelijk werden op 2 juni 1790 door notaris J. H. Roelants huwelijksvoorwaarden opgesteld. Alleen wat zij tijdens het huwelijk zouden verwerven, zouden zij in gemeenschap bezitten. De langstlevende van de echtelieden zou het vruchtgebruik van alle onroerende goederen, de volle eigendom van de helft van de roerende goederen van de eerst-overledene en het vruchtgebruik van de gezamenlijk verworven goederen verkrijgen. Verder bevatten zij de gewone bepalingen over de opvoeding van de kinderen ⁷⁾.

1) N. 1027, akte 37. 2) R. 608, f. 15v-17. 3) H. 1759, f. 68v-69.

4) N. 1136, akte 140 op 2 dec. 1793 komt hij nog voor, een overlijdensakte was niet te vinden. 5) Register B.S. Overlijden 1813.

6) N. 1133, akte 52 en R. 619, f. 105v-106v. 7) N. 1053, akte 42.

Portret van J. M. H. Simon (1755—1808)

Foto Oudkerk, Waalwijk naar een geschilderd portret in het
bezit van Jhr. Mr. Dr. B. R. C. M. de Roy van Zuïjdewijn
te Vrijhoeve-Capelle.

Het echtpaar liet tussen 1791 en 1801 zes kinderen dopen in de R.K. kerk aan de Waterstraat, waarvan er drie op jeugdige leeftijd overleden.

Hij bracht in zijn huwelijk diverse bossen en landerijen mede, die hij tezamen met zijn broers en zuster geërfd had en die gelegen waren in „Bierendrecht” in de polder van Ettenhoven in Sandvliet en in Minderhout. Deze goederen werden in 1791 en in 1801 gedeeltelijk verkocht ¹⁾. Zijn echtgenoot verkreeg nog diverse landerijen onder Turnhout ²⁾.

Overigens hadden zij met een voortdurend geldgebrek te kampen. Zo waren zij in 1791 genoodzaakt f 1000,— tegen 4 % rente op te nemen ³⁾; in 1795 leenden zij f 800,— ⁴⁾; in 1798 f 850,— ⁵⁾; in 1801 f 1000,— ⁶⁾ en tenslotte in 1807 nog f 2000,— ⁷⁾. Met deze leningen werden echter ook diverse vroegere schulden afbetaald, b.v. de tweede helft van de koopsom van hun huis in 1799 en de schuld van f 850,— in 1807.

Hij overleed op 18 juni 1808 en werd drie dagen later buiten de stad begraven.

Arnoldus Wilhelmus Sebastiani werd in de R.K. kerk aan de Nieuwstraat te Breda op 30 november 1735 gedoopt als oudste zoon van de eerder genoemde apotheker Johan Francis Sebastiani en Jacoba Josina van Berck.

Na het overlijden van zijn vader in 1748 werd de apotheek voortgezet door zijn moeder, die overeenkomstig de bepalingen van het testament het vruchtgebruik van alle onroerende goederen had verkregen. Die apotheek was gevestigd in het huis „den Groenen Hoedt” in de Eindstraat (= thans 27). Aanvankelijk zal zij de hulp van een provisor niet hebben kunnen ontberen, later dreef Arnoldus de zaak op haar naam. Op 3 mei 1749 machtigde zij haar broer om een schuld van f 350,— voor geleverde geneesmiddelen aan het regiment van de veldmaarschalk Graaf Maurits van Nassau in te vorderen ⁸⁾. In 1783 werd ook door haar een rekening bij het Bredase stadsbestuur ingediend voor de levering van medicijnen aan zieke armen ⁹⁾. Deze rekening werd voldaan aan Arnoldus t.b.v. zijn moeder.

Evenals andere apothekers kweekte Arnoldus voor de apotheek medicinale kruiden en plantgewassen in de tuin achter hun huis ¹⁰⁾.

1) N. 1054, akte 16; N. 1064, akten 63 en 74 en N. 1145, akte 17.

2) N. 1151, akte 34. 3) N. 1054, akte 16. 4) R. 622, f. 23-24.

5) R. 625, f. 57v-58v. 6) R. 627, f. 127v-129. 7) N. 1151, akte 34.

8) N. 983, akte 71. 9) H. 1759, f. 68v-69. 10) N. 1044, akte 56.

Pas na het overlijden van zijn moeder werd de apotheek eigendom van Arnoldus, die toen nog enig nagelaten zoon was. Zij overleed op 22 juni 1793 en werd drie dagen later te Meel begraven en was toen bijna 82 jaar oud. Eerst had zij nog in maart van dat jaar mee moeten maken, dat haar apotheek tijdens de belegering van Breda door de Fransen door een bom gedeeltelijk vernield werd ¹⁾.

Op 10 december 1800 liet Arnoldus door notaris A. Oukoop een testament opstellen. Hij herriep daarbij het testament, dat hij op 18 april 1781 door notaris J. H. Roelants had laten maken en waarbij hij zijn moeder tot enig erfgename had benoemd. Bij dit nieuwe testament werden de bloedverwanten van vaders- en moederszijde tot erfgenamen benoemd en enige legaten vermaakt aan zijn dienstbode en de R.K. aalmoezeniersarmen van Breda; tevens stelde hij bepalingen op in verband met de door hem gewenste begrafenis en het aantal te lezen H. Missen. Executeur-testamentair zou de apotheker Jespers worden ²⁾.

Tot aan het eind van zijn leven leverde hij nog medicijnen. Hij overleed ongehuwd op 2 december 1804 en werd drie dagen later begraven. Uit de rekening van zijn nalatenschap door de executeur Jespers op 12 mei 1806 aan de erfgenamen gepresenteerd, blijkt dat na aftrek van alle lasten een batig saldo bleef van f 5381,— ³⁾. Tot zijn nalatenschap behoorde ook een bibliotheek voornamelijk op het gebied van de chirurgie, pharmacie, godsdienst en geschiedenis ⁴⁾.

Jacobus Bernardus Jespers werd te Breda gedoopt in de R.K. kerk aan de Nieuwstraat op 21 november 1762 als enig kind van de meester koperslager Jacobus Jespers en Dingena Grevers. Toen hij nauwelijks drie jaar oud was overleed zijn vader reeds namelijk op 23 december 1765.

Op 24-jarige leeftijd vestigde hij zich als apotheker te Breda in zijn geboortehuis „de Suikerkist” aan de Havermarkt (= thans 2) op de hoek van de Vismarktstraat ⁵⁾. Het bestond uit een huis met achterkeukentje en erf. Hij huwde daarna op 6 augustus 1787 met Johanna Francyna Claasens, een dochter van Adriaan Claasens en Maria Johanna Verhoeven, die op Kerstdag 1763 in de R.K. kerk aan de Waterstraat te Breda was gedoopt. Zij bracht f 1000,— als bruidschat mede ⁶⁾.

Het echtpaar liet in de R.K. kerk aan de Waterstraat tussen 1788 en 1792 vier kinderen dopen, waarvan er een op jeugdige

1) Omstandig verhaal etc., p. 85. 2) N. 1215, akte 104.

3) N. 1367, akte 17. 4) N. 1366, akte 48.

5) H. 354 d3. 6) N. 1240, akte 124.

leeftijd overleed. Van de overige kinderen werd Jacobus Petrus, gedoopt op 26 mei 1792, eveneens apotheker¹⁾.

Het bovengenoemde huis erfde hij met andere goederen eerst na het overlijden van zijn moeder op 24 juli 1796.

Van 1802 tot 1805 leende hij enige sommen geld tegen rente uit, een belegging dus²⁾.

Zijn echtgenote verwierf bij de scheiding en deling van de nalatenschap van haar ouders op 29 december 1810 een stede, bestaande uit een huis, bakhuis, schuur, stal en enige bouw-werkjes, met 2 bunder landerijen daarbij onder Teteringen. Tezamen met haar zuster bleef zij in het onverdeelde bezit van het huis, plein en erf in de Nieuwstraat (= thans 16)³⁾. Op 18 september 1821 overleed zijn echtgenote te Breda.

Jespers trok zich in 1824 uit zijn zaak terug en ging rentenie-ren. Hij nam daartoe zijn intrek in het huis in de Karnemelk-straat (= thans 9, doch is vervangen door een opslagruimte). Zijn apotheek verkocht hij aan Adrianus Petrus Maassen op 10 augustus 1824, de laatste woonde er toen echter al enige tijd in en had de koopsom ad f 2000,— tevoren reeds voldaan⁴⁾.

Jespers was ongeveer 62 jaar oud, toen hij op 5 november 1824 hertrouwde met Felicitas Millot. Zij was gedoopt te Breda in de R.K. kerk aan de Brugstraat op 8 maart 1777 als dochter van Joachim Millot en Anna Isabella Clara Luyckx en woonde in het huis „de Wereld” in de Vismarktstraat (= thans 2) op de hoek van de Schoolstraat, dus schuin tegenover de apotheek van Jespers.

Drie dagen voor zijn tweede huwelijk werden door notaris J. van Naerssen huwelijks voorwaarden opgesteld. Er zou geen gemeenschap van goederen bestaan. Hij moest zijn echtgenote huisvesten en de huishouding betalen, om hem hierin zoveel mogelijk tegemoet te komen gaf zij hem haar nog in voorraad zijnde winkelgoederen ter waarde van f 800,—, aan kontanten f 150,— en de f 352,— nog in te vorderen schulden van diverse afnemers. Bij deze voorwaarden werd tevens een lijst opgesteld van haar goederen om die later van zijn bezittingen te kunnen onderscheiden⁵⁾.

Jespers overleed te Breda op 2 juli 1836 in de ouderdom van ruim 73 jaar.

1) Hij verwierf zijn diploma te 's-Bosch op 30-11-1814 en hielp daarna zijn vader. 2) N. 1217, akte 70; R. 630, f. 66 en R. 801, f. 16r+v en f. 96197.

3) N. 1225, akte 49.

4) N. 1260, akte 255; Maassen behaalde zijn diploma in 's-Hertogenbosch op 13-11-1822 en liet het door B. & W. van Breda registreren op 29-1-1824. 5) *ibid.*, akte 315.

Jacobus Cornelis van de Goorbergh werd op 8 januari 1764 in de R.K. kerk aan de Brugstraat te Breda gedoopt, als zoon van de apotheker Hendricus Franciscus van de Goorbergh en Maria Elisabeth de la Couhez.

Hij huwde 17 oktober 1790 met Anna Elisabeth van Tende-loo. Zij was geboren te Herenthals en woonde te Princenhage, alwaar zij ook ondertrouwden en huwden ¹⁾.

Op 30 oktober 1790 kocht hij uit de nalatenschap van de apotheker Van Tilborgh het huis, gang, plein en erf „de Witte Pluym” gelegen aan de Grote Markt (= thans 52) voor f 4900,-. Deze som voldeed hij kontant, doch leende er op dezelfde dag f 4000,— voor, die zijn weduwe 12 februari 1803 terugbetaalde ²⁾.

Het echtpaar liet door notaris G. Chrystie op 24 juni 1791 een testament opstellen, waarbij zij elkander tot erfgenamen benoemden onder verplichting voor de langstlevende de kinderen op te voeden tot hun 25e jaar, eerder huwelijk of andere staat en hun daarna als kindsdeel een bedrag naar eigen goeddunken uit te betalen ³⁾.

Jacobus overleed al op 2 april 1801 en werd twee dagen later begraven. Uit zijn huwelijk waren toen zeven kinderen geboren. Een achtste kwam zeven weken na zijn overlijden ter wereld. Alle kinderen werden gedoopt in de R.K. kerk aan de Brugstraat te Breda, drie er van overleden nog vóór hun vader.

De apotheek in „de Witte Pluym” werd door zijn weduwe met behulp van een provisor voortgezet. De provisor Leonardus Clerinx, die haar in 1807 hielp, kon niet de goedkeuring van de „Departementale Commissie van Geneeskundig Onderzoek en Toeverzigt in Brabant” wegdragen. De commissie berichtte aan het stadsbestuur van Breda op 22 april 1807, dat deze provisor bij hun resolutie van 22 maart tevoren wegens alleszins strafbare buitensporigheden in het misbruik van sterke drank niet aannemelijk was verklaard tot enig examen en inhabiel en onbevoegd om langer als provisor gehandhaafd te blijven. Hij was toen tevens gelast zich van alle bemoeiingen met de apothekerswinkel van de weduwe Van de Goorbergh te onthouden. De weduwe mocht echter tot 1 mei haar winkel laten waarnemen onder toezicht van haar zwager (Egidius Fredericus van de Goorbergh), doch was verplicht zich daarna te voorzien van een legaal geëxamineerde provisor of anders zou haar winkel gesloten worden.

De commissie riep de bemiddeling van het stadsbestuur in,

1) R. 1104 d, f. 58v. 2) R. 619, f. 158-160v. 3) N. 1194, akte 124.

omdat de weduwe goed had kunnen vinden „een zodaanigen nietswaardigen zatlap in haar huys te houden en in den winkel te laten medewerken”, onachtzaam was in de verzorging van een legale provisor en „ons aldus tergende noopt tot eene directe gezagsoeffening, welke hoe gegrond ook en wettig, altijd ten opzichte van een weduwe zeer veel openbaar gerucht maakt”. Het stadsbestuur ontbood de weduwe reeds de volgende dag voor haar en bracht haar het bovenstaande ter kennis¹⁾. De kwestie schijnt tot tevredenheid van de Commissie opgelost te zijn, in het register van uitgegeven patenten van 1808 komt zij althans nog onder de apothekers voor²⁾.

Zoals we boven reeds zagen, verwierf zij voor haar kinderen uit de boedel van haar schoonvader Hendricus Franciscus van de Goorbergh ruim f 1479,—. Voor een gedeelte van dit bedrag verkregen de kinderen in eigendom: het huis in de Halstraat (= thans 27) voor f 1010,— en het hofje in de Rozemarijnstraat voor f 190,—³⁾.

Met het oog op haar voorgenomen tweede huwelijk werd door haar op 6 februari 1809 een inventaris van de nagelaten goederen van haar eerste echtgenoot opgesteld, om daaruit het vaderlijk erfdeel van haar kinderen te kunnen bepalen.

Aan kontanten was f 672,— aanwezig; het huis „de Witte Pluym” werd geschat op f 3500,—; de inboedel van de apotheek en de geneesmiddelen volgens de inkooprijds getaxeerd op f 1500,—; de meubels op f 2245,—; goud, zilver en juwelen op f 417,—. Aan uitstaande schulden was nog f 4129,— te ontvangen en aan dubieuze schulden f 1444,—, de laatste som werd niet bij het totaal opgeteld. Er stond nog te betalen f 951,—. Aan waarde en kontanten bleef er dus f 11.521,— over, hiervan kwam de vijf kinderen tezamen een vierde deel toe, dus ieder f 576,—⁴⁾.

Zij hertrouwde op 13 februari 1809 met de drogist Johannes Elsen, die reeds tweemaal weduwnaar was. Haar apotheek werd voortgezet door de oudste zoon Henricus Johannes van de Goorbergh, gedoopt op 8 september 1791, na het behalen van zijn diploma op 29 maart 1810⁵⁾.

Petrus Josephus Matthijs werd geboren en gedoopt op 20 februari 1724 in de R.K. kerk St. Catharina te Brussel, als zoon van Everardus Matthijs en Anna Stroobants⁶⁾.

1) H. 105, notulen 23-4-1807 sub 3 en H. 316, 22-4-1807. 2) H. 1988 c.
3) N. 1152, akte 105. 4) N. 1153, akte 12. De bedragen zijn op gulden afgerond. 5) H. 354, d3. 6) G.A. Brussel, B. 18, f. 177.

De juiste datum van zijn komst in Breda is onbekend. In 1762 en 1764 echter trad hij op als getuige in akten, die door Arnoldus en Ludovicus Ingenhousz werden opgesteld 1).

Aannemelijk is het, dat hij als leerjongen bij deze apothekers gewerkt heeft en later hun assistent werd.

Op 2 januari 1766 kocht hij het burgerrecht van Breda en huwde 13 juli van het volgende jaar in de Waalse kerk te Breda met Joanna Maria van Dooren, die op 29 juli 1741 in de R.K. kerk aan de Nieuwstraat te Breda was gedoopt, als dochter van de wijnkoopman Floris van Dooren en Helena Hack.

Bij hun testament, dat op 23 februari 1768 door notaris J. H. Roelants werd opgesteld, benoemden zij elkander tot erfgenaam onder de gewone bepalingen over de opvoeding van de kinderen 2).

Uit het huwelijk werden vier kinderen geboren, twee zonen en twee dochters, die allen tussen 1768 en 1773 in de R.K. kerk aan de Nieuwstraat werden gedoopt. Twee van zijn kinderen overleden in december 1772 en één in mei 1773, zodat hem slechts een dochter restte. De kosten van de begrafenis van die kinderen werden tegoed gehouden, omdat hij niet tot betalen in staat was.

Zijn echtgenote overleed op 8 juni 1774 en werd drie dagen later begraven 3).

Een eigen huis heeft hij te Breda nimmer bezeten, waar zijn apotheek gevestigd was, is onbekend. In juli 1774 woonde hij op de Haagdijk 4).

Eind 1775 kwam hij wat ruimer bij kas, doordat zijn schoonvader hem de schuld van f 2200,— afbetaalde, die deze sedert 1765 aan zijn dochter had 5). Vier jaar later verhuisde hij met zijn dochttertje naar Tilburg 6).

Arnoldus Josephus Ingenhousz werd te Breda in de R.K. kerk aan de Nieuwstraat gedoopt op 4 mei 1766 als zoon van de genoemde apotheker Ludovicus Ingenhousz en Maria Johanna Stuyck. Op 20-jarige leeftijd kwam hij bij zijn vader in de apotheek 7).

Nadat de laatste in 1788 plotseling overleden was, werden de zaken — apotheek en leerhandel — door zijn weduwe met behulp van Arnoldus voortgezet.

1) N. 929, akten 8 en 17-6-1762 en N. 934, akte 24-9-1764.

2) N. 1031, akte 49. 3) Begraafboek Kleine kerk.

4) W. 60, f. 73v. 5) N. 1028; akte 76. 6) H. 403 a12, p. 72.

7) H. 354 d3; op 3 december 1806 verwierf hij een „acte de qualification de la commission de medicine du dept du Brabant”.

In november 1788 verkocht zij reeds voor f 400,— de schuur, en het erf, voorheen een looierij, gelegen achter de Beyerd. Dit was de leerlooierij (op het Kloosterplein), die haar overleden echtgenoot in 1766 had gekocht¹⁾. In 1791 verkocht zij van de bezittingen bovendien nog een bunder weiland in de Vught voor f 925,—²⁾.

Aangezien Arnoldus haar met alles behulpzaam was en bij haar bleef inwonen, verstrekte zij hem op 31 januari 1794 een volmacht om al haar zaken waar te nemen³⁾. Van toen af aan trad hij dan ook steeds op voor zijn moeder.

Juist tijdens de eeuwwisseling wist hij op een publieke verkoop voor zijn moeder de hand te leggen op het huis, pak-huis, stal, hof, plein en erf „de Rooden Haen” in de Ginnekenstraat (= thans noordelijk deel 10) voor f 9530,—. Het huis kon

Huis „de Rooden Haen” aan de Ginnekenstraat (= thans 10) ca. 1860. Hierin was de apotheek van de weduwe L. Ingen-Housz gevestigd.

Foto in het bezit van dhr. G. J. M. Ingen-Housz te Breda.

1) R. 618, f. 134v-135. 2) R. 620, f. 47. 3) N. 1137.

betrokken worden m.i.v. 3 mei 1800. De koopsom werd op 3 maart 1800 geheel voldaan, waarvoor een korting van 3 % werd gegeven, dezelfde dag werd het huis officieel aan haar overgedragen¹⁾. Zij liet de apotheek in het huis „de Cleerbessem” in de Eindstraat (= thans 3) over aan haar toekomstige schoonzoon Guilhelmus de Grez en richtte een eigen apotheek in in het zo pas gekochte huis in de Ginnekenstraat.

Voor geldbelegging werden in begin 1803 nog aangekocht een huis en erf, zijnde twee woningen, op de hoek van de Beemds- gang en Ginnekenstraat (= thans zuidelijk deel 10), genaamd „de Biekorff” met een woning daarachter; vijf woningen in de Beemds- gang en een hof met vier woningen in die gang. De koopsom voor dit alles bedroeg in totaal f 3680,—. Verder werd daar nog de hand gelegd op een hovenierswoning, stal, grote hof en erf, genaamd „den Beemd” gelegen achter de Beemds- gang rondom in het water voor f 3650,—. Al deze huizen en gronden waren gelegen ten zuiden en oosten van haar apotheek. De weduwe Ingenhousz werd er op 25 april 1803 in gevest en betaalde toen de helft van de koopsommen²⁾.

In 1808 werden de bezittingen nog uitgebreid met een huis, erf met achterkamer en een kamer boven de grote poort, gelegen aan de rivier nabij de Gasthuisvelden (= was Jan van Polanen- kade) voor f 360,—. De weduwe werd er in gevest op 5 maart 1808 en voldeed de koopsom op 12 februari 1809³⁾.

Behalve alle aankopen, die toch heel wat geld kostten, leende zij nog een aantal malen geld tegen rente uit. Zij heeft dus energiek alle zaken van haar overleden echtgenoot voortgezet. Het patentregister van 1808 noemt haar dan ook apotheker, looier, etc.⁴⁾.

Arnoldus kocht in 1798 voor zichzelf tezamen met een looier een huis, dat gelegen was in een erf achter een huis aan de Boschstraat (= thans 172) voor f 1300,—. Het was gelegen in een gang, die daar heden nog bestaat⁵⁾. Waarschijnlijk zal hij ook voor zichzelf handel in leer gedreven hebben. Hij moet trouwens een behoorlijk kapitaal bezeten hebben, want in 1808 en 1809 zag hij kans om zelf in totaal f 9000,— tegen rente uit te lenen⁶⁾.

Op 20 juni 1797 werd hem door de municipaliteit van Breda, waarvan hij toen president was, de levering van medicamenten

1) N. 1236, akte 3 en R. 626, f. 116.

2) N. 1239, akte 14, 13e-16e koop en R. 629, f. 89v-91.

3) N. 1352, akte 508 en R. 651, f. 150. 4) H. 1988 b en c.

5) R. 625, f. 35v-36v. 6) N. 1252, akten 522, 525 en 564 en N. 1253, akte 629.

gegrund aan de noodlijdenden, die door de stadsdokter werden behandeld ¹⁾).

In 1810 verzocht het stadsbestuur hem de levering der geneesmiddelen aan het hospitaal onder de verschillende Bredase apothekers te verdelen ²⁾).

Zijn moeder overleed op 8 september 1812. Hij zal hierna met het oog op zijn officiële functies de apotheek aan de kant gedaan hebben en zich verder alleen nog met bestuursambten hebben ingelaten ³⁾).

Hij overleed ongehuwd op 20 september 1859 te Breda.

Bastiaan Huysers werd op 19 februari 1747 in de Ned. Herv. kerk te Klundert gedoopt, als zoon van de metselaar-aannemer Pieter Huysers en Adriana Vinck. Zijn ouders vestigden zich omstreeks 1753 met hun gezin in Breda ⁴⁾. Zijn vader werd hier later opzichter van de gebouwen van de Prins van Oranje.

Bastiaan vestigde omtrent zijn meerderjarigheid zijn apotheek in het huis, hof, plein en erf „de Brandewijnshelm” in de Eindstraat (= thans 22), dat zijn ouders in 1759 hadden gekocht.

De eerste maal, dat hij als apotheker vermeld wordt, is in 1776 in een testament van Arnoldus Moelaert, waarbij zijn vader en na diens overlijden hijzelf tot executeur werd benoemd. Zijn vader overleed op 26 december 1782, Bastiaan trad dan ook in 1784 als executeur van het bovengenoemde testament op en keerde aan zijn broers en zuster en zichzelf ieder een legaat van f 500,— uit ⁵⁾).

Van 1775 tot 1781 was hij resp. diaken en ouderling van de Waalse gemeente te Breda, later ook regent van de aalmoezeniersarmen.

In 1782 en 1784 kocht hij respectievelijk een halve bunder hofland en 16 roeden weiland in de Biesdonk aan de oostzijde van de Terheydenseweg voor f 1212,— en f 90,— ⁶⁾. Met uitzondering van een door heggen omgeven gedeelte verhuurde hij deze landerijen voor f 45,— per jaar. In het gedeelte, dat hij niet verhuurde, kweekte hij bloemen en kruiden, die door de huurder van de rest onderhouden moesten worden met wieden, schoffelen en oprijven ⁷⁾).

1) H. 89, p. 753. 2) H. 107, akte 11-2-1810 sub 1.

3) A. R. M. Mommers a.v., p. 430-431.

4) Hij verwierf het burgerrecht van Breda op 24-5-1753.

5) N. 1119, akte 4-12-1776. 6) R. 615, f. 81v; R. 616, f. 43v-44.

7) N. 1194, akte 90.

Ook deze apotheker leverde in 1783 medicijnen aan zieke armen en werd daarvoor van stadswege betaald ¹⁾).

Op 20 december 1784 liet hij aantekening doen van zijn ondertrouw met Martina Johanna Bekkers, die te Chaam woonde en aldaar op 25 juli 1762 was gedoopt, als dochter van Petrus Bekkers. Zij huwden te Chaam.

Een maand later werd door notaris J. F. Mirandolle een testament van deze echtelieden opgesteld. Zij benoemden elkan- der tot erfgenaam onder voorwaarde, dat de langstlevende de kinderen zou opvoeden tot hun 25e jaar, eerder huwelijk of andere staat en hen daarna een uitzet en een som geld in even- redigheid met de staat van de boedel zou uitkeren ²⁾).

Uit het huwelijk werden drie kinderen geboren, die allen in de Waalse kerk te Breda werden gedoopt. Een hiervan Jean Pierre, geboren op 17 mei 1789, werd later apotheker te Gin- neken ³⁾).

Nadat de broer van Bastiaan als executeur van de nalaten- schap van zijn vader in april 1790 getracht had het huis, waarin de apotheek gevestigd was, publiek te verkopen en daarvoor geen gegadigde was verschenen, werd het bij een onderhandse deling aan Bastiaan aanbedeeld. Tevoren had hij het voor f 208,— per jaar in huur ⁴⁾).

Lang heeft hij van dit bezit niet meer kunnen profiteren ; hij overleed al op 27 mei 1795 en werd twee dagen later be- graven.

Eigenaardig is wel, dat hij van 16 juli 1793 tot 15 april 1794 als apotheker van het 's-Lands hospitaal te Gent gefungeerd heeft. In 1797 was het daarvoor verschuldigde bedrag ad 2550 ponden nog steeds niet betaald. Deze som omvatte niet alleen hetgeen door hem zelf verdiend was, maar ook dat wat hij aan zijn beide knechten had uitbetaald ⁵⁾).

Zijn weduwe hertrouwde in 1797 met de wijnkoopman Pie- ter Wiercx Cornelisz en liet daarom een boedelinventaris op- stellen. De daarin opgesomde bezittingen omvatten : het ge- noemde huis in de Eindstraat ; het land in de Biesdonk, waar- op een huis stond, dat dus tijdens het leven van Bastiaan ge- bouwd werd ; aan schuldbrieven, obligaties, lijfrenten, kon- tanten, e.d. f 50.600,— en bovendien werden ruim f 2100,— aan uitstaande schulden als niet invorderbaar afgeschreven. Zij zelf bezat enige percelen land alleen en tezamen met haar

1) H. 1759, f. 68v-69. 2) N. 1128. 3) Register Nationale Militie 1811.
4) N. 1133, akte 70, 1e koop. 5) N. 1212, akte 24.

broers een stede en vele landerijen voornamelijk in en rond Chaam gelegen, die uit de nalatenschap van haar ouders kwamen en ook zij bezat enige duizenden gulden aan obligaties e.d. 1).

Beide echtelieden waren dus zeer welgesteld. Bastiaan had zijn geld voornamelijk in obligaties e.d. belegd, waarmee zijn weduwe na zijn overlijden was voortgegaan.

De apotheek in de Eindstraat werd door de weduwe nog een tijd verhuurd aan de apotheker Van den Elsakker en later verkocht.

Lucas Baltus Bel Bruininga werd op 8 augustus 1761 in de Geref. kerk te Dordrecht gedoopt, als zoon van Johannes Bruininga en Francyna Masson. Hij kocht het burgerrecht van Breda op 18 december 1786.

Waar hij alhier zijn apotheek vestigde is onbekend. In 1806 was hij op de Grote Markt gevestigd, doch het is niet zeker, dat hij al die tijd daar een huis in huur had 2).

Hij huwde op 31 mei 1789 in de Grote kerk te Breda met Catharina Verbey, een dochter van de bleker Arnoldus Verbey en Hendrina Alebeecq, die in die kerk op 15 januari 1767 was gedoopt.

In 1793 was hij regent van de gereformeerde aalmoezeniers-armen van Breda.

Bij de belegering van Breda in maart 1793 door de Fransen werd zijn apotheek door een bominslag vernield 3). Bedoeld wordt hier de winkelinventaris e.d. een eigen huis bezat hij niet. De schade, die hij daarbij opliep, bedroeg f 1446,—, waarvan hij opgave deed aan de magistraat van Breda om daarvoor vergoeding te verkrijgen. De magistraat verzuimde echter deze opgave bij de representanten van het voormalig gewest Brabant in te dienen. Bruininga deed daarom bij de municipaliteit van Breda in oktober 1798 nogmaals opgave. De municipaliteit liet de opgave door hem onder ede bevestigen en zond die daarna door aan het Intermediair Administratief Bestuur van het voormalig gewest Brabant. Zij voegde daarbij evenwel het advies om het verzoek om schadevergoeding af te wijzen, om-

1) N. 1212, akten 42-44 en 46. 2) H. 1988 a.

3) Omstandig verhaal etc. a.b. p. 40-41; hier wordt gesproken over drie zwaar beschadigde apotheken, mogelijk is daaronder die van Bruininga begrepen. Hij moet dan echter in de Ridderstraat gewoond hebben. Zie ook bijlage V van dit boekwerk. De Ridderstraat werd voor een gedeelte ook wel als Grote Markt zuidzijde beschouwd.

dat hij zich in 1793 tot de magistraat gewend had. Het verzoek werd dan ook niet ingewilligd ¹⁾).

Op last van de Commandant van Breda Jaubert werd Bruininga op 23 februari 1795 gearresteerd en in de gijzelkamer ten stadhuiuze ingesloten. Hij had, na geklaagd te hebben over de drukkende lasten, die de inkwartiering van soldaten bezorgde, beweerd „het zal niet lang meer duren”. Voor de fransgezinden was dit een beledigende uitlating. Volgens zijn verklaring had hij slechts bedoeld, dat het geen zes weken meer duren kon, of hij zou geruïneerd zijn. De municipaliteit van Breda, aan wie de zaak overgelaten werd, besloot hem uit arrest te ontslaan en namen daarbij in consideratie, dat het ongeluk dat hem bij het bombardement van 1793 was overkomen; de vlucht van zijn echtgenote met zes kinderen naar Rotterdam, die hij nagereisd was, omdat zij toen in verwachting was en de drukkende lasten der inkwartiering voor hem een totale ruïnering ten gevolge moesten hebben ²⁾).

Eind 1802 vertrok hij naar Bergen op Zoom ³⁾ en liet zijn echtgenote en kinderen bij zijn schoonvader achter ⁴⁾. Wel schijnt hij heen en weer gereisd te hebben, want in 1805 werd een kind van hem te Breda gedoopt.

Zijn schoonouders schijnen nogal eens bijgesprongen te zijn, want in hun testament van 14 maart 1807 werd aan hun dochter Catharina behoudens enige kleinigheden niets meer vermaakt, omdat zij tijdens haar huwelijk reeds veel meer dan haar kindsgedeelte ooit zou bedragen genoten had ⁵⁾.

Op 29 oktober 1807 en 31 maart 1808 werden door de Bredase municipaliteit curateurs over de boedels van het echtpaar Bruininga aangesteld ⁶⁾.

In 1811 woonde Lucas wederom in Breda, doch werd toen door zijn kinderen onderhouden ⁷⁾.

Acht kinderen van het echtpaar Bruininga werden in de Grote kerk te Breda tussen 1789 en 1805 gedoopt. Toen zijn echtgenote naar Rotterdam vluchtte, had zij echter zes kinderen bij haar, er waren toen te Breda vijf kinderen gedoopt, bovendien was zij in verwachting van een kind, dat niet te Breda geboren is, zij moeten dus tien kinderen gehad hebben. Hun zoon Henri Leonard Bruininga, geboren 19 september 1793, was in 1811 chirurgijn in militaire dienst ⁸⁾.

1) H. 92, p. 179-180; H. 295, akte 25-10-1798 en H. 297, tussen akten 10 en 11-4-1799. 2) H. 86, f. 30v-38v en bijlagen 63, 74-79.

3) H. 403 a 12, akte 9-11-1802. 4) H. 341 o, wijk B. 70.

5) N. 1243, akte 47. 6) H. 493, f. 100 e.v. en f. 123v. e.v.

7) Register Nationale Militie 1811. 8) ibidem.

Johannes Adrianus de Roode werd op 7 februari 1755 in de R.K. kerk „de Posthoorn” te Amsterdam gedoopt, als zoon van Wessel de Roode en Sara Catharina Noorman.

In 1789 bevond hij zich te Breda. Op 6 december van dat jaar liet Johanna Priem een dochter dopen in de R.K. kerk aan de Brugstraat, waarvan hij de vader was.

Eerst nadat zij wederom enige maanden in verwachting was ondertrouwden zij op 21 mei 1791 en gingen zij op 15 augustus van dat jaar een gemengd huwelijk aan. Elf dagen tevoren was een tweede kind van dit echtpaar in de Grote kerk te Breda gedoopt.

Johanna Priem was een dochter van Matthijs Priem en Adriana Schellekens en werd ruim 1½ jaar voor het huwelijk van haar ouders in de Grote kerk te Breda op 18 februari 1762 gedoopt. Haar ouders hadden ook een gemengd huwelijk gesloten. Men krijgt de indruk dat zij, mogelijk uit ondervinding, tegen een dergelijke echtverbintenis van hun dochter waren en die daarom tegenhielden.

Het echtpaar De Roode liet in de R.K. kerk aan de Brugstraat tussen 1795 en 1802 nog vier kinderen dopen. Van hun zes kinderen overleden er twee op jeugdige leeftijd.

Waar zijn apotheek gevestigd was, is onbekend. Misschien was hij alleen assistent van een andere Bredase apotheker.

Hij kocht het burgerrecht van Breda op 15 oktober 1796.

Door notaris A. Oukoop werd op 16 februari 1797 een testament opgesteld, dat de gewone bepalingen over de opvoeding van de kinderen door de langstlevende, die erfgenaam werd, bevatte 1).

Hij overleed op 12 maart 1805 en werd drie dagen later begraven.

Josephus Valentinus van den Elsakker, werd op 29 juni 1773 in de R.K. kerk te Wouw gedoopt, als zoon van de uit Breda afkomstige Gerardus van den Elsakker en Theresia Maria Olislagers. Hij vestigde zich eind 1795 vanuit Bergen op Zoom in Breda en was toen gehuwd met Helena van Gils, een nagelaten dochter van Nicolaas Josephus van Gils en Maria van den Kieboom, gedoopt te Breda op 25 januari 1769 in de R.K. kerk aan de Brugstraat.

Op 18 september 1795 ging hij met de weduwe van de apotheker Bastiaan Huysers een overeenkomst aan, waarbij bepaald werd, dat hij de gehele inboedel van de apothekers-

1) N. 1212, akte 16.

winkel tegen te taxeren waarde en de voorhanden zijnde geneesmiddelen tegen de geldende prijs m.i.v. 1 november 1795 zou overnemen en haar voor de „overlating der geheele affaire of opstalte” f 700,— zou betalen. Tevens verplichtte hij zich het huis „de Brandewijnshelm” in de Eindstraat (= thans 22) waarin die apotheek gevestigd was, voor f 250,— per jaar van haar te huren. Uitgezonderd de benedenachterkamer, de binnenkeuken, de bovenvoor- en achterkamer en een der drie kleine bovenkamertjes en het gemeenschappelijk gebruik van de tuin, zolders en kelder. Binnen acht dagen na het passeren van deze overeenkomst moest hij beslissen of hij het huis met tuin en erf wilde kopen voor de som van f 6000,—. De weduwe Huysers was toen over de overneming van haar zaak nog in gesprek met de apotheker van Eekelen in Middelburg; eerst na de afhandeling hiervan zou het bovengenoemde contract ingaan ¹⁾.

De laatste heeft er van afgezien en op 7 oktober 1795 werd dan ook een nieuwe akte verleden, omdat Van den Elsakker het huis niet wilde kopen. Wel behield hij de huur en kon hij alsnog voor 1 september 1796 verklaren het te willen kopen ²⁾. Hij heeft het echter niet gekocht. De weduwe verkocht het in 1797 aan een derde. Van den Elsakker had zijn gedeelte toen nog in huur tot 1 mei 1798, doch het stond hem vrij reeds eerder het huis te verlaten met medeneming van de door hem gekochte inventaris van de apotheek en de door hem in de tuin geplante bomen en bloemen ³⁾.

Waar hij daarna zijn apotheek gevestigd heeft is onbekend. Hij had slechts een zoon, die op 29 september 1796 werd gedoopt in de R.K. kerk aan de Brugstraat.

In 1799 had hij onenigheid met Cornelis van Bergen, die hem bij een woordenwisseling in een Bredase herberg uitgemaakt had voor een „keizersman” en „geen goed patriot”. Het geschil werd bijgelegd, doordat van Bergen deze beledigingen introk ⁴⁾.

Het laatste wordt hij in augustus 1802 vermeld, toen hem een wissel van ruim f 272,— ter verzilvering werd aangeboden ⁵⁾. Na deze tijd is hij in Breda niet meer te vinden.

In het patentregister van 1806 komt hij niet meer onder de apothekers voor, evenmin is hij te Breda overleden, zodat hij de stad verlaten moet hebben.

1) N. 1210, akte 80. 2) N. 1210, akte 86. 3) N. 1212, akte 93.
4) N. 1062, akten 42 en 44. 5) N. 1311, akte 23.

Guilhelmus de Grez werd geboren te Zétrud Lumay in België op 13 mei 1777, als zoon van Guilhelmus de Grez en Marie Josephe Helene Previnaire¹⁾. Hij vestigde zich in het huis „de Cleerbessum” in de Eindstraat (= thans 3) rond 1800, dat hij van de weduwe van de apotheker Ludovicus Ingenhousz huurde, nadat zij haar apotheek verplaatst had naar de Ginnekenstraat.

Hij huwde op 23 april 1804 voor schepenen van Breda met Theresia Ingenhousz, een dochter van de genoemde apotheker, die op 2 december 1771 in de R.K. kerk aan de Nieuwstraat te Breda werd gedoopt.

Het echtpaar de Grez liet op 8 januari 1805 door notaris F. R. de la Rivière een testament opstellen, waarbij zij de langstlevende benoemden tot erfgenaam met de verplichting de kinderen op te voeden tot hun 25e jaar, eerder huwelijk of andere staat en hun daarna een uitkering te doen in evenredigheid met de staat van de boedel²⁾.

Hun kinderen werden gedoopt in de R.K. kerk aan de Nieuwstraat.

Op 12 juni 1807 verwierf De Grez een „acte de qualification” van de „commission de medicine du departement du Brabant”³⁾. Hij overleed te Breda op 22 februari 1828. Zijn oudste zoon Willem, gedoopt op 4 juli 1805, verwierf zijn diploma als apotheker op 9 mei 1827 te 's-Hertogenbosch en liet het op 20 december 1828 te Breda registreren⁴⁾. Hij zette de apotheek hierna voort tot in 1856.

Guilhelmus Franciscus Windelincx werd op 15 november 1761 in de R.K. kerk te Tienen gedoopt, als zoon van Henricus Germanus Windelincx en Maria Anna Blijckaerts. Hij werd genoemd naar zijn peetoom de kanunnik Windelincx te Tienen.

Hij huwde in de Grote kerk te Breda op 24 mei 1791 met Ida van Hal, een dochter van Abraham van Hal en Maria Schoenmakers.

De eerste huwelijksjaren brachten zij niet te Breda door. Eerst in 1797 was hij in deze stad. In augustus van dat jaar werd een kind van hem gedoopt in de R.K. kerk aan de Waterstraat.

1) H. 341 o en Registers B.S. 2) N. 1349, akte 204.

3) H. 354 d3. 4) Register van ingeschr. diploma's voor genees-, heel- en verloskundigen en artsijmengers (van Breda).

Aanvankelijk vestigde hij zijn apotheek in het huis, hof en erf „den Geleersden Haan” in de Ridderstraat (= thans 19), dat hij voor f 115,— in huur kreeg. Het huis werd evenwel in november 1801 verkocht, hij moest het toen m.i.v. 1 mei 1802 verlaten ¹⁾. Hij verplaatste daarna zijn apotheek naar het huis, plein en erf „den Rhijngraaf” in de St. Janstraat (= thans 5), dat hij voor f 165,— per jaar huurde. Ook dit huis werd verkocht terwijl hij er in woonde, hij behield het nog in huur tot 1 mei 1805 ²⁾ en vestigde zich toen in de St. Annastraat ³⁾.

Zijn echtgenote overleed op 31 juli 1804 en werd drie dagen later begraven. Twee dagen voor haar overlijden had het echtpaar Windelincx een testament laten opstellen. Hun gezamenlijk bezit had toen geen grotere waarde dan f 500,— ⁴⁾. Uit de boedelinventaris blijkt trouwens, dat er meer schulden te betalen waren, dan er aan bezittingen voorhanden was, zodat hij zijn kinderen geen moederlijk erfdeel kon uitkeren ⁵⁾. Van zijn vijf kinderen waren er toen nog vier in leven. Het oudste kind was niet te Breda geboren.

Reeds op 11 maart 1805 hertrouwde hij voor schepenen van Breda met de in ca. 1778 te Tilburg geboren Anthonia Cornelia van Reuth, een dochter van de brandewijnverkoper Jacobus Petrus van Reuth en Jacoba Theresia Jamez. Zij woonde te Breda. Op 22 februari 1805 daags voor zijn ondertrouw waren de huwelijks voorwaarden opgesteld. Er zou geen gemeenschap van goederen bestaan en de een zou niet aansprakelijk zijn voor de schulden van de ander ⁶⁾.

Hij kocht nu ook op 14 mei 1805 het burgerrecht van Breda, nadat hij had weten te verkrijgen, dat daar ook zijn oudste zoontje van tien jaar en zijn drie andere kinderen onder de zeven jaar daarin mede begrepen zouden zijn ⁷⁾.

Eind november 1806 verliet hij zijn echtgenote en de stad Breda en ging terug naar zijn geboorteplaats Tienen ⁸⁾.

Zijn winkel bleef onbeheerd achter en dit noopte de „departementale commissie van geneeskundig onderzoek en toezicht in Brabant” bij schrijven van 22 april 1807 van het stadsbestuur van Breda te vorderen, dat deze winkel — van weinig omvang zijnde — in één vertrekje bijeengebracht, verzegeld en geheel gesloten werd om de misbruiken en vergissingen te voorkomen, die al te lichtvaardig en te gevaarlijk tevens in zo

1) N. 1216, akte 114a. 2) N. 1238, akte 64. 3) H. 1988a.

4) N. 1240, akte 76. 5) N. 1241, akte 28. 6) N. 1220, akte 13.

7) H. 103, f. 28v. 8) N. 1225, akte 43.

een geabbandonneerde winkel konden plaats hebben ¹⁾. Het stadsbestuur heeft er inderdaad zorg voor gedragen ²⁾.

Windelincx zal Breda verlaten hebben, omdat er voor hem niet genoeg te verdienen was. Bovendien zal hij niet tegen de andere apothekers hebben kunnen concurreren. De St. Annastraat was zeker ook in die tijd geen hoofdstraat. In Tienen was hij allicht bekend en had daar een betere bestaansmogelijkheid. Daarenboven heeft hij het met zijn tweede echtgenote niet kunnen vinden, zij bleef ook na zijn vertrek te Breda en overleed alhier op 19 december 1828 op de Haagdijk (= thans ²⁾ hoek Prinsenkade.

Zowel vóór als na zijn vertrek uit Breda werden verschillende wissels op zijn naam ter verzilvering aangeboden ³⁾, de grootste daarvan was er een van f 2000,— en zijn tweede echtgenote had nog een schuldbekentenis van hem voor f 1600,— ⁴⁾.

Frederik van der Well werd 13 mei 1782 geboren en vestigde zich in 1808 in Breda, nadat hij op 12 juni van dat jaar zijn diploma als apotheker had behaald. Waar hij vandaan kwam is niet bekend ⁵⁾.

In 1811 woonde hij in de Lange Brugstraat (= thans westelijk deel van ⁴³⁾ ⁶⁾; in 1812 op de Boschstraat (= thans ³⁶⁾ en in 1815 in de Korte Brugstraat (= thans ⁹⁾ ⁷⁾.

Na dit jaar schijnt hij Breda weer verlaten te hebben.

Hij komt althans in de registers van de Burgerlijke Stand en de Bevolkingsregisters niet meer voor.

Jan Renier Swartenbroek werd geboren te St. Truyen op 13 januari 1778, als zoon van Petrus Swartenbroek en Maria Anna Ulens. Op 29 oktober 1811 behaalde hij te Antwerpen zijn diploma als apotheker. Hij huwde op 25 januari 1812 te Breda met Theresia van Reuth, die op 18 augustus 1784 te Breda in de R.K. kerk aan de Waterstraat was gedoopt, als dochter van Henricus Josephus van Reuth en Anna Catharina Kerstens. Hij vestigde hierna zijn apotheek in de Veemarktstraat (= thans ³⁹⁾ en verplaatste die in 1816 naar de Veemarktstraat (=thans ⁵¹⁾.

Na het overlijden van zijn echtgenote op 9 juli 1824 her-

1) H. 316. 2) H. 105, notulen 23-4-1807 sub 3.

3) N. 1323, akte 2; N. 1149, akte 83; N. 1152, akte 121; en N. 1245, akte 87.

4) R. 801, f. 170v-172v en N. 1325, akte 8. 5) H. 354 d3.

6) H. 341 o. 7) H. 341 o7.

trouwde hij op 12 januari 1826 te Breda met Elisabeth van Kakerken, die op 11 augustus 1783 in de R.K. kerk aan de Waterstraat was gedoopt, als dochter van Franciscus van Kakerken en Wilhelmina de Jongh.

Na haar overlijden op 2 januari 1850 verliet hij met zijn zoon de apotheker Jan Cornelis Swartenbroek de stad Breda en vestigde zich te Duffel (België), waar zijn zoon een zaak begonnen zal zijn.

Johannes Overduyn werd op 1 september 1792 te Zevenbergen geboren en de volgende dag aldaar in de Ned. Herv. kerk gedoopt, als zoon van Pieter Johannes Overduyn en Wilhelmina van der Gijp. Hij behaalde zijn apothekersdiploma te 's-Hertogenbosch op 30 november 1814 en vestigde zich in die maand te Breda met zijn echtgenote Johanna Petronella van Eyck, die op 12 maart 1796 te Dordrecht was geboren.

Op 24 maart 1815 liet hij zich als burger van Breda registreren.

Aanvankelijk richtte hij zijn apotheek in in het pand aan de Grote Markt (= thans 18) ¹⁾, doch verplaatste die in 1821 of 1822 naar het pand aan de Veemarktstraat (= thans 8) ²⁾.

Hij bleef in dit huis gevestigd tot in 1836 en vertrok toen naar Geertruidenberg en enige jaren daarna naar Made. Vanuit de laatste plaats keerde hij medio 1853 terug te Breda en overleed alhier op 8 augustus van het volgende jaar in de Korte Boschstraat (= thans tussen 9 en 13) ³⁾.

Hij oefende toen echter zijn beroep niet meer uit.

Vermeldenswaard is het, dat hij op de tweede algemene tentoonstelling van voortbrengselen der nationale nijverheid te Haarlem in juni 1825 een zilveren medaille behaalde, omdat hij de eerste was, die met goede uitslag de bereiding der „*élaïne*” had ondernomen en die tegen billijke prijs kon leveren ⁴⁾.

1) H. 341 o7. 2) Zie Bevolkings- en Patentregisters.

3) Bevolkingsregister 1848. 4) Taxandria 1905, p. 172.

Aanvullingen en verbeteringen :

Dyrck Rybaert overleed volgens het Necrologium van de Grote- of O.L.V. Kerk te Breda op 19 juli 1429, zijn echtgenote op 10 juni 1462 ¹⁾).

Wijnand Michielsz was reeds twee jaren eerder in Breda dan werd vermeld, in 1514 werd door hem n.l. de wijn gekeurd en getapt, die de burgemeesters van Breda uit Eindhoven hadden laten komen, omdat de wijn die in Breda getapt werd niet naar de smaak was van Graaf Hendrik III van Nassau, Heer van Breda ²⁾).

Michiel Michielsz Rijers was niet alleen apotheker, doch ook mr. chirurgijn te Breda. Dit laatste blijkt uit een verklaring, die op 29 juli 1625 voor hem werd afgelegd door een med. doctor en drie chirurgijns ³⁾).

Sebastianus la Porte werd niet genoemd als getuige bij een doop in de R.K. kerk aan de Brugstraat te Breda, zoals werd aangegeven ; doch op 25 april 1583 werd in de R.K. kerk te Breda zijn zoon Michael gedoopt ⁴⁾).

Hendrick Kamerlingh huwde op 24 maart 1669 in de Hoogduitse kerk te 's-Gravenhage en niet op 6 april 1669 in de Grote kerk te Breda met Geertruyd Haecx. Wel werd op 9 maart 1669 in het trouwboek van de laatstgenoemde kerk aangetekend, dat zij te 's-Gravenhage waren ondertrouwd ⁵⁾).

Adriaan van Overvelt wordt reeds in 1673 vermeld als apotheker in het huis „het Wit Cruys” aan de zuidzijde van de Korte Brugstraat (= thans 9), hij woonde hier vermoedelijk tot aan 1681 ⁶⁾).

Lenaart Adriaans Cloostermans woonde in 1662 te Zevenbergen ⁷⁾).

1) C. P. Hoyne van Papendrecht - *Analecta Belgica* Tom. III part. I, p. 373 en 382.

2) H. 1515, f. 310. 3) R. 824, f. 51r+v. 4) D.T.B. 2, f. 9.

5) Ned. Patriciaat jrg. 46 (1960), p. 152. Vriendelijke mededeling van de heer W. F. del Campo Hartman.

6) H. 1916 f. 127 en H. 1788, f. 126v. 7) R. 537, f. 226.

Petrus Josephus Matthijs was een zoon van Antonius Matthijs en Anna Stroobant en werd 3 febr. 1743 te Brussel geboren en aldaar de volgende dag in de R.K. kerk Finistères gedoopt.

Na zijn vertrek uit Breda in 1779 naar Tilburg, trad hij in de laatste plaats tevens als med. doctor op ¹⁾.

1) Vriendelijke mededeling van de gemeente-archivaris van Tilburg, de heer Drs. H. J. A. M. Schurink.

Simon. In Brab. Leeuw (1960), p. 21 werd door de Heer B. de R. v. Z. nog medegedeeld :

Aan hetgeen omtrent de twee apothekers *Simon* is vermeld kan ik nog het volgende toevoegen :

Ambrosius Simon overleed 2 oktober 1794 te Etten. Hij liet bij zijn dood uit zijn huwelijk met *Anna Maria Theresia Arnouts* vijf kinderen na :

1. Anna Catharina, ongehuwd te Breda overleden op 30 maart 1825.
2. Joannes Maximilianus Hypolitus, evenals zijn vader apotheker te Breda.
3. Egidius Franciscus, pastoor te Leur, overleden aldaar op 1 maart 1836.
4. Henricus Ferdinandus, ongetrouwd te Breda overleden op 17 september 1839.
5. Gaspar Paulus Josephus, eveneens ongehuwd overleden te Breda op 23 december 1826.

Van hem wordt verteld dat hij zich bezig hield met alchemie en met zijn proeven veel geld heeft verloren. Ook hield hij zich bezig met het uitdenken van allerlei geneesmiddelen. Er bestaat nog van hem een recept „tegens de dolligheyd van menschen en beesten, mitsgaders tot conservatie van degeene welke door deselve gebeeten of gequetst, of door der selver zeever geïnfecteert zijn”.

Over de financiële toestand van Johannes M. H. Simon is mij het navolgende bekend : de 14e augustus 1820 had blijkens acte van notaris Jacob van Naersen te Breda de verdeling plaats van de onroerende goederen van het echtpaar Simon-Liebrechts. Er blijken voor een bedrag van f 60.408,— aan onroerende goederen aanwezig te zijn.

GAPERS

De gaper is een typisch Nederlands uithangteken voor apotheek en drogisterij, slechts voorkomende in Nederland, vooral in Amsterdam en in mindere mate in Vlaanderen. Dit feit is niet verklaarbaar met de bekende theorie van het knechtje van de kwakzalver op de jaarmarkt.

Ook de wereldmarkt voor specerijen en geneesmiddelen was beperkt tot de Nederlanden. Immers vormde, tot de eerste helft van de 15e eeuw, Brugge, daarna tot 1581 Antwerpen en vervolgens Amsterdam het centrum van de wereldhandel in geneesmiddelen. Deze steden onderhielden het contact met Venetië, de stapelplaats van de oosterse geneesmiddelen.

De gaper, oorspronkelijk een oostering met een pijp zwavel (evenzeer een oosters product) in de mond zou het embleem geweest kunnen zijn van de kruidenier, de groothandelaar in oosterse producten zoals specerijen enz. De arabische geneeskunst stond in de 16e en 17e eeuw ook bij ons in hoog aanzien, hetgeen ook blijkt uit de afbeelding van een hele arabische apotheek op het eerste nederlandse voorschriftenboek „Dlicht d'Apothekers" te Brussel gedrukt in 1515 en de uitbeelding van beroemde arabische artsen zoals Mesua en Avicenna. „De arabische geneeskunde was toen 's werelds voorged en 's moren aanschijn het kenteken van de winkelinhoud" zoals Krul het reeds in 1891 uitdrukte.

Willen wij deze theorie van de gaper bewijzen dan dient een onderzoek in-

gesteld te worden naar de ouderdom van de gaper als uithangteken en huisnaam. De gaper moet dan voor 1581 in Vlaanderen aanwijsbaar zijn. Gezien de vergankelijkheid van het materiaal waaruit de gaper vervaardigd is, zijn er in Vlaanderen minder bewaard, dan in Amsterdam waar de wereldmarkt tot de franse tijd is gebleven.

In Amsterdam kennen wij de huisnamen „t gecroonde Moriaenshoofd" (1618) en „de Pars" (1637) reeds in de 17e eeuw en uit diezelfde tijd de nog bestaande Gapersteeg, die zijn naam ontleent aan een huis op het Rokin „in de Gapert" (1647). Wij weten ook dat deze steeg in de 16e eeuw een andere naam droeg, namelijk Ovensteeg. In Rotterdam is in 1584 reeds de Gapersbrug.

Gegevens, oudere gegevens, uit België zouden deze theorie verder moeten steunen. We weten slechts dat de apotheek „Het Moriaenshoofd" te Oudenaarde reeds in 1699 zo heette. Het museum voor Folklore te Antwerpen wees mij nog op een passage in Oostvlaamse Zanten van 1952 nr 45 waar te Drongen en te Astene „de Gapaert" genoemd wordt die terug zou gaan tot 1571, dus inderdaad van voor 1581 dateert.

We zouden graag dergelijke oude gegevens van gapers of huisnamen uit Antwerpen en Brugge zien. Misschien zijn onze Belgische collega's in staat dergelijke inlichtingen te verstrekken of eens een onderzoek hiernaar in te stellen.

D. A. Wittop Koning.

CERCLE BENELUX D'HISTOIRE DE LA PHARMACIE
KRING VOOR DE GESCHIEDENIS DER PHARMACIE IN BENELUX

Opgericht 18 april 1950. — Fondé le 18 avril 1950.

Bureau / Bestuur :

Président :	President
Vice-Président : I. Etienne, Verviers	Vice-President
Secrétaire : Dr E. Grendel, Gouda	Secretaris
Trésorier : E. G. Segers, Brussel	Penningmeester
Administrateur : Dr A. Guislain, Brussel.	

Membres d'honneur / Ereleden :

- Dr. M. Bouvet, président de la Société d'Histoire de la Pharmacie, rue Thénard 4, Paris Ve, France.
- Dr. G. E. Dann, President Intern. Gesellschaft für Geschichte der Pharmazie, Daenische Str. 19, Kiel, Deutschland.
- L. J. Vandewiele, Gent
- Prof. Dr. A. E. Vitolo, Presidente del Associazione Italiana di Storia della Farmacia, Piazza Carrara 10, Pisa, Italia.

Membres Donateurs / Ondersteunende leden :

- A. P. B. (Algemene Pharmaceutische Bond / Association Pharmaceutique Belge), Archimedesstr. 11, Brussel.
- Kon. Ned. Mij ter bevordering der Pharmacie, Alexanderstr. 11, 's-Gravenhage.
- Departement Amsterdam van de K.N.M.P. Molukkenstr. 81, Amsterdam O.
- Departement Gelderland van de K.N.M.P., Arnhemseweg 1, Ede, G.
- Departement 's-Gravenhage van de K.N.M.P., Rijswijkseweg 113, 's-Gravenhage.
- Departement Limburg van de K.N.M.P., Wijker Brugstr. 10, Maastricht.
- Departement Noord Brabant van de K.N.M.P., Wilhelminapark 28, Tilburg.
- Departement Noord-Holland van de K.N.M.P., Duinoordstr. 69, Haarlem.
- Departement Rotterdam van de K.N.M.P., Goudsesingel 29, Rotterdam.
- Departement Utrecht van de K.N.M.P., Bem. Weerd O.Z. 29, Utrecht.
- Departement Zeeland van de K.N.M.P.
- Syndicat des Pharmaciens Luxembourgeois, avenue du 10 septembre 5.
- N.V. Handelsmaatschappij L. I. Akker, Postbus 21, Rotterdam.
- Etabl. Biergon, 5, rue Sœurs de Hasque, Liège.
- Etabl. Coles, chaussée d'Haecht 24-26, Diegem-Brussel.
- N.V. Kon. Pharm. Fabr. v/h Brocades, Stheeman en Pharmacia, Looiersgracht 27-39, Amsterdam C.
- N.V. Amsterdamsche Chininefabr., de Wittenkade 48-50, Amsterdam W.
- Etabl. A. Couvreur, 78, rue Gallait, Brussel - Bruxelles.
- Etabl. Cusi avenue Louise 428, Brussel - Bruxelles.
- Etabl. Kottenhoff, Bondgenotenstr. 84, Vorst.
- P. Hahmes, St.-Servaasklooster, Maastricht.
- N.V. v/h B. Meindersma, Westerlaenstr. 150-158, 's-Gravenhage.
- Etabl. Mijnhardt-Mon Cœur, Antwerpen-Mortsel.
- N.V. Handelsmij Nedigepha, Nieuwe Spiegelstr. 3-5, Amsterdam.
- N.V. Onderlinge Pharmaceutische Groothandel, Nieuwe Gracht 63, Utrecht.
- Ophaco, rue du Pépin 21, Brussel - Bruxelles.
- N.V. Pernivita, Postbus 69, Vlaardingen.
- Pharmacies Populaires, rue de Mangombroux 173, Verviers.
- N.V. Philips-Roxane Pharm. Chem. Ind. „Duphar”, P.C. Hooftstraat 171-173, Amsterdam Z.
- C. N. Schmidt, Keizersgracht 31, Amsterdam C.
- Syndicat Pharmaceutique de l'Arrondissement de Verviers, Verviers.
- N.V. Dr. Willmar Schwabe, Westzijde 116, Zaandam.

Cotisation / Lidmaatschap :

- Membres et membres donateurs — Leden en ondersteunende personen :
f 8,— (100 fr. Belg.) par an, per jaar.
- Sociétés, institutions donatrices — Ondersteunende verenigingen, instellingen, instituten, etc. f 25,— (300 fr. Belg.).